

MAAILMAN Historia

SAGA
EGMONT

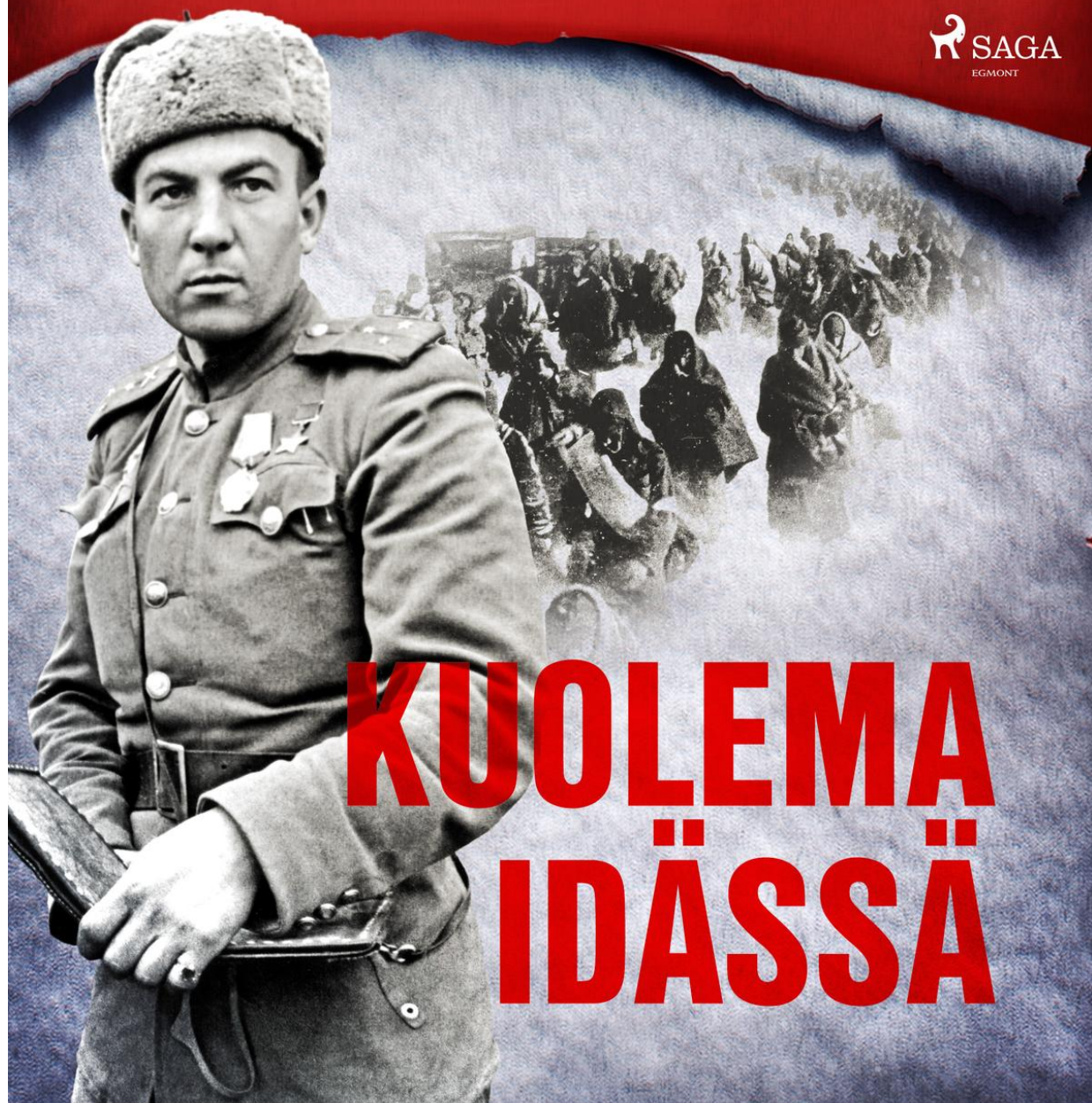

KUOLEMA IDÄSSÄ

MAAILMAN

Historia

 SAGA
EGMONT

Maailman Historia

Kuolema idässä

SAGA Egmont

Kuolema idässä

Cover image: Getty images and Ritzau Scanpix

Copyright © 2020 MaaIlman Historia and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726383669

1. e-book edition, 2020

Format: EPUB 2.0

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

SAGA Egmont www.saga-books.com – a part of Egmont,
www.egmont.com

Veri virtasi itärintamalla

Kesällä 1944 puna-armeija teki suurhyökkäyksen Karjalankannakselle. Kahden ja puolen vuoden asemasotavaiheen jälkeen Stalin hyökkäsi valloittaakseen menetetyn alueen takaisin. Neuvostojohtajaa rohkaisivat menestykset muualla itärintamalla, missä hän oli vuosien selviytymistaistelun jälkeen viimein saanut yliotteen natseista.

Suomessa puolustus piti joten kuten pintansa, mutta etelämmässä Hitlerin joukot olivat lähellä romahdusta. Puna-armeija ei osoittanut armoa edetessään lopulta kohti Berliiniä. Naisia raiskattiin ja vankeja kohdeltiin kuin orjia, mikä oli julma kosto Wehrmachtin tuhoteoista sen hyökättyä Neuvostoliittoon vuonna 1941.

MAAILMA SODASSA -sarjan 21. osassa katsotaan kuolemaa läheltä itärintamalla.

Kiinnostavia lukuhetkiä!

1. Kiova liekehti kiivaissa taisteluissa

Hitler oivalsi mahdollisuuden piirittää yli puoli miljoonaa Neuvostoliiton sotilasta Ukrainan pääkaupunkiin Kiovaan. Führer runnoi hyökkäyksen läpi vastoin kenraaleidensa tahtoa. Hänen päätöksensä koitui kalliiksi Saksalle.

Syyskuun 22. päivä 1941 ei loppunut millään. Siltä Erich Hagerista ainakin tuntui. Saksan 17.

panssarivaunukomppanian sotilaana hän osallistui Wehrmachtin suureen marssiin kohti Kiovan kaupunkia Ukrainan neuvostotasavallassa. Saksalaiset etenivät, mutta Neuvostoliiton panssarivaunut hyökkäsivät heidän leiriinsä. Saksalaiset vastasivat iskuun, mutta tappiot olivat suuria. Hagerin ympärillä toverit kaatuivat maahan verissään ja kuolevina. Hager tiesi, ettei apua ollut odotettavissa.

Saksan puolustuslinjat olivat aivan liian ohuet, ja vihollistankit pääsivät linjojen läpi. Kuin tulta syöksevä rauta- ja teräshirviö 52-tonninen ajoneuvo jyristi suoraan päin Hageria. Hän vilkaisi ympärilleen ja säntäsi juoksuun. Huohottaen ja yltä päältä hiessä hän juoksi läheiseen kylään asti. Sieltä hän löysi kahdeksan toveriaan haavoittumattomina mutta lopen uupuneina.

Hagerin kokemus ei ollut poikkeuksellinen Kiovasta taistelleille sotilaille. Kaupunkiin houkutteli strateginen sijainti, joka takaisi saksalaisille pääsyn Kaukasuksen suurille hiiliesiintymille ja tuottoisille öljykentille. Valtaus ei kuitenkaan olisi helppo. Neuvostosotilaiden vastarinta oli

kovempaa kuin saksalaiset olivat odottaneet. Lisäksi vastuksena olivat aava ja lohdu-ton tasanko ja oikukas ilmasto. Matka Kiovaan oli pitkä ja täynnä vaaroja. Kaupunki oli Hitlerin ja Saksan kenraaleiden ensimmäinen vakava haaste itärintamalla.

Kolme kuukautta aiemmin operaatio itärintamalla oli näyttänyt helpolta ja sujuvalta. Alistettuaan salamasodalla valtaansa suuren osan Länsi-Euroopasta Hitler iski Neuvostoliittoon. Stalinin suurvallalla oli öljyä, viljaa ja muuta arvokasta, jota Saksan kansa ja teollisuus tarvitsi. Tärkeintä kaikesta olivat maan laajat asumattomat alueet. Niistä saataisiin ihanteellisia asuinpaikkoja Saksan kansalaisille uudessa natsien maailmanjärjestyksessä, jota Hitler kaavaili sodan jälkeiselle ajalle.

Kesäkuun 22. päivänä 1941 Wehrmacht tunkeutui Neuvostoliittoon Puolasta, Suomesta ja Romaniasta käsin peräti 3,7 miljoonan sotilaan voimin yli 2 900 kilometriä pitkällä rintamalla. Saksalaisilla ei ollut talvivarusteita, koska Hitlerin mukaan sota jäisi lyhyeksi. Sen lisäksi, että Hitler piti Neuvostoliiton sotilaita rodullisesti heikompina kuin saksalaisia, hän oli varma, että kommunistinen järjestelmä oli hu-tera.

”Meidän tarvitsee vain potkaista ovi sisään, niin koko mätä rakennus romahtaa itsestään kasaan”, Führer uhosi.

ETÄISYYDET UUVUTTIVAT SOTILAAT

Hyökkäyksen alussa Hitler näytti olleen oikeassa. Yhdessä viikossa Saksan joukot tunkeutuivat yli 320 kilometriä Neuvostoliiton puolelle. Samassa ajassa ne olivat tuhonneet lähes 4 000 konetta sekä surmanneet, haavoittaneet tai vanginneet 600 000 neuvostosotilasta. Hyökkäysjoukot oli jaettu pohjoisen, keskustan ja etelän armeijaryhmään,

joista kullakin oli oma tavoitteensa: vallata Leningrad, Moskova ja Kiova.

Pohjoisen ja etelän armeijaryhmät etenivät nopeasti, mutta sotamarsalkka Gerd von Rundstedtin johtama etelän armeijaryhmä kohtasi pian ongelmia matkallaan kohti Kiovaa.

”Armeija on edennyt hyvin vähän. Molemmilla puolilla tappiot ovat suuria. Neuvostojoukot pitävät sinnikkäästi pintansa”, kirjoitti jo 26. kesäkuuta majuri Karl Thilo, armeijan esikuntaupseeri, joka vastasi etelän armeijaryhmästä.

Maasto itsessään muodosti esteen. Päästäkseen Kiovaan sotilaiden oli ajettava tai marssittava päiväkausia läntisen Ukrainan loputtomilta näyttävien tasankojen halki.

”Tähysin kuorma-autosta kuljettajanistuimeltani avaraa ja rauhallista maisemaa ja yritin hillitä järjettömän pelkoni. En ollut enää tuntea itseäni. Lakeuksien keskellä minut valtasi masennus, luovuttamisen tunne ja pelko. Tuntui siltä kuin olisin astunut ansaan”, kuvaili sotilas Erich Kern.

Oikukkaan sään takia vuoroin kuivan pölyiset, vuoroin sateen jäljiltä mutaiset tiet vain lisäsivät vaikeuksia.

”Tietä, jos mokomaa karjapolkua tieksi voi kutsua, peitti paksu pölykerros, jonka tuulenpuuskat pölläyttivät paksuiksi, punertaviksi pilviksi. Kohdissa, joissa puro kulki tien poikki eikä savinen maa imenyt vettä, paksu ja tahmea muta tarttui kuorma-autojen renkaisiin ja panssarivaunujen telaketjuihin niin, että ajoneuvot vajosivat tiehen”, kirjoitti etelän armeijaryhmää seurannut italialaistoimittaja Curzio Malaparte.

STALININ LINJA TUKKI NATSIEN TIEN

Tasankomaasto ja muta eivät olleet ainoita haasteita. Reitillä kohti itää saksalaispartioiden kimppuun hyökättiin

äkisti ja varoittamatta viattoman näköisistä maalaistaloista tien varrelta. Ensimmäiset tulitukseen joutuneet kolonnat luulivat, että niitä ampuivat etenevien saksalaisten jaloista paenneet puna-armeijan jälkijoukot.

Pian saksalaissotilaille kuitenkin valkeni, ettei heitä vastassa ollut pakenevia vihollisia, vaan joukot olivat törmänneet Stalinin linjaan, länttä vastaan suunnattuun Neuvostoliiton strategiseen puolustusrakennelmaan.

Linja oli pystytetty 1920-luvulla puolustukseksi kapitalistisen lännen hyökkäyksiä vastaan, ja se oli Neuvostoliiton koko länsirajan mittainen. Stalinin linja koostui bunkkereista ja juoksuhaudan kaltaisista betonikuiluista, joista sotilaat saattoivat ampuu hyökkäysjoukkoja. Wehrmachtin tunkeuduttua maahan kesäkuussa 1941 linja korjattiin ja varustettiin uusilla aseilla. Tulitukset Stalinin linjoilta hidastivat etenemistä, ja Kiovan lähipuolustus osoittautui vähintään yhtä tehokkaaksi. Siellä komissaari Nikita Hruštšov, Stalinin ja Ukrainan armeijan yhteyshenkilö, oli pakkovärvännyt 160 000 siviiliä.

Tuloksena oli vaikuttava, 28 kilometrin pituinen puolustuslinja. Siihen kuului panssarintorjuntahautoja sekä 750 kokonaan uutta bunkkeria, jotka oli tehty betonista tai puunrungoista ja vahvistettu piikkilangalla. Yhdessä neuvostojoukkojen kanssa siviilit rakensivat läpäisemättömänä pidetyn muurin Kiovan ympärille. Kun Saksan joukot yritettyään neljä päivää turhaan päästä Dneprjoen yli perääntyivät 8. elokuuta, Hitler huolestui. Etelän armeijaryhmä oli selvästi vaikeuksissa, ja jotain oli tehtävä.

HITLER HAVITTELI ÖLJYÄ

Heinäkuussa keskustan armeijaryhmä oli edennyt niin nopeasti, että edelleen Neuvostoliiton hallussa ollut alue oli saarekkeena paikassa, jossa keskustan ja etelän armeijaryhmät kohtasivat. Saarekkeeseen kuului Kiova, ja alueella oli lähes kokonaisuudessaan Neuvostoliiton lounainen rintama, jonka komentajana oli sotamarsalkka Semjon Budjonnyi.

Neuvostosotilaiden keskittymä uhkasi estää saksalaisten etenemisen, mutta se tarjosi myös mahdollisuuden. Mikäli Wehrmachtin joukot saisivat piiritettyä saarekkeen sotilaat ja otettua kaikki heidät vangiksi, saavutus ei olisi vain sotilaallinen voitto vaan vahvistaisi myös saksalaisten taisteluhenkeä.

Piiritykseen vaadittiin vahvistuksia, ja koska armeijaryhmät eivät ymmärrettävästi voineet olla kahdessa paikassa yhtä aikaa, Hitler käski keskustan armeijaryhmän pysäyttää etenemisensä kohti Moskovaa. Kiovan valtaus oli nyt tärkeimmällä sijalla, hän ilmoitti kirjelmässään 12. elokuuta.

Armeijajohto vastusti ratkaisua. Moskova oli Neuvostoliiton pääkaupunki ja jo pelkästään siksi tärkeä kohde. Lisäksi Moskovian alue oli maan laajimpien ja edistyneimpien teollisuuslaitosten keskus, jonka tuotteet olisivat hyödyksi Saksalle tulevassa sodankäynnissä. Hitler kuitenkin runnoi tahtonsa läpi. Kiovan vallattuaan Saksa pääsisi käsiksi Donin alueen hiilivarantoihin ja Kaukasuksen tuottoisiin öljyesiintymiin. Raaka-aineiden runsas saanti oli edellytys, jotta voitiin jatkaa moottoroituja salamahyökkäyksiä, joilla natsi-Saksa siihen mennessä oli hankkinut paljon voittoja. Puna-armeijan lounaisen rintaman piirittäminen ja tuhoaminen olisi myös tilaisuus kohentaa etelän armeijaryhmän kehnoa tilannetta. Hitler totesi, että hyökkäys oli ”odottamaton

tilaisuus ja tauko aiemmin epäonnistuneista yrityksistä saada neuvostoarmeija ansaan.”

Koetellun etelän armeijaryhmän tuli viimein tehdä läpimurto.

BUDJONNYI EROTETTIIN

Hitlerin suunnitelma oli yksinkertainen: kenraali Heinz Guderianin panssarivaunuryhmä 2 sekä keskustan armeijaryhmän 2. armeija lähetettiin kohti Kiovaa piirittämään sotamarsalkka Paul Ludwig Ewald von Kleistin komentaman etelän armeijaryhmän 1.

panssarivaunuryhmän kanssa Budjonnyin joukot ulokkeeseen. Guderian hyökkäisi pohjoisesta, von Kleist etelästä. Kun joukot kohtaisivat pihtiliikkeessä, uloke olisi motitettu ja vihollissotilaat otettaisiin vangiksi.

Guderian sai aamulla 22. elokuuta käskyn: ”Tavoitteena on tuhota mahdollisimman suuri osa Neuvostoliiton 5. armeijasta ja avata nopeasti reitti Dneprin yli etelän armeijaryhmälle.” Guderianin tuli heti edetä suunnaten oikean sivustan kohti Tšernihivin kylää 143 kilometriä Kiovasta pohjoiseen.

Neuvostoliittolainen sotamarsalkka Budjonnyi oli tuskallisen tietoinen tilanteen vakavuudesta. Hän kuitenkin tiesi myös, että Stalin teloitti jokaisen kenraalin, joka ilman neuvostojohtajan suostumusta salli mitään perääntymistä muistuttavia toimia. Budjonnyi kysyi neuvoa Hruštšovilta. Komissaari oli itse ampunut Saksan hyökkäysten aikana perääntyneitä sotilaita, mutta hänkin myönsi, että tilanne oli vakava. Yhdessä Budjonnyi ja Hruštšov laativat suunnitelman, jolla voitiin hidastaa Saksan etenemistä pohjoisessa ja siten pelastaa puna-armeijan joukot Kiovassa joutumasta mottiin.